

K

Kohanimed saame jagada kahte suurde gruppi: esiteks rahvalikud ehk loomulikud ja teiseks kunstlikud ehk võimude pandud. Neist esimesed on rahva mälus väga püsivad, teiste seas leidub aga selliseid, mida kohalikud inimesed sageli kas omaks ei võta või isegi ei tea nende olemasolu.

ODETTE KIRSS

toimetus@virumaateataja.ee

Nii on see ka Rakveres, kus linnavõim hakkas tänavate vanu nimesid muutama juba 19. sajandi esimesel poolel. Siis sai Põrgust Parkali ja Korduvanist Aia (nüüd Rohuaia), karjatee nimetati Laiaks tänavaks. Tollal olid nimemuutused igati põhjendatud ja vajalikud.

Linna kasvades tuli juurde uusi tänavaid ja uusi nimesid, esialgu olid need üsnagi loomulikud. Sageli hakati tänavat kutsuma sinna esimesena krundi(d) ostnud või maja ehitanud inimese nime järgi (Veemi, Grimm, Küti, Supri, Lossi jt). Alates 19. sajandi teisest poolest, eriti aga 20. sajandi algusest, olukord muutus. Üha enam levis paikade ristimine kõrgete võimukandjate auks.

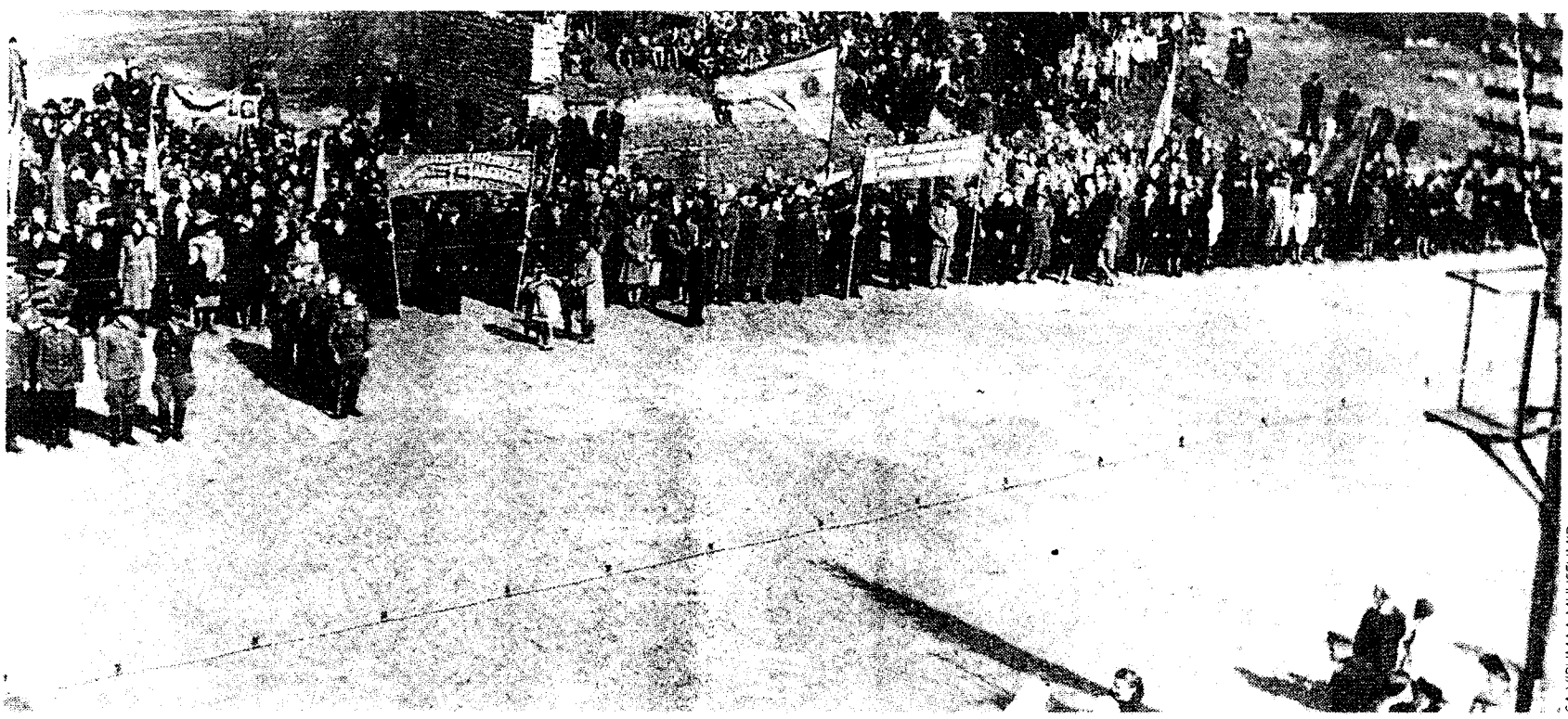
Esimene Vene keisri nime kandnud tänav Rakveres oli Aleksandri. Karja tänavale pandi 1910. aastal Peeter I ja Laada tänavale 1913. aastal Vene tsaaridünastia Romanovite nimi. 1. Saksa okupatsiooni ajal 1918. aastal kandis praegune Tallinna tänav prints Heinrichi ja Laada tänav Saksa keisridünastia Hohenzollernite nime.

Eesti vabariigi kahe aastakümne vältel tekkisid linna Jaan Poska (nüüd Kastani) ja Jüri Vilmsi (nüüd Tuleviku) puistee, vana Suur(e)-Põllu tänav muudeti Vabaduseks. Endisele kirikumaale hakati kujundama Vabaduse väljakut ja ausambamäe taha Johan Laidoneri nimelise parki.

Üks suuremaid tänavanimede muutmisi Rakveres toimus 1939. aasta kevadel, mil uue nime said paljud tänavad Roodevälja alevis ja Kondivalus. Transvaalist sai siis Teras, Daust Heina, Nobelist Õli, Konstantinist Niine, Taalist Tuule, Lossist Luha. Vaksali ja Aleksandri liideti üheks Võidu tänavaks. Linna lõunaosas, Kondivalus pandi Grimm tänavale nimeks Rahu, Suprile Laskeraja ning Veemile Vee.

Esialgu oli plaanis muuta ära ka Parkali ja Küti tänavade nimi, niisama Abitiik, Palermo mets ning lage. Need muudatused jäid tegemata. Küll aga nimetati senine Soolikaoja ehk Soolikas ümber Linnaojaks.

Kõige enam said meie linna tänavad ja väljakud-pargid uusi nimesid

Kuni 1966. aastani peeti Rakveres miitinguid ja korraldati rongkäike Tallinna ja J. Barbaruse tänava nurgale jäänud Võidu väljakul, kuhu hiljem ehitati parteimaja.

Tänavanimed vahetuvad aegade tuules

Kohanimed Rakveres on korduvalt muutunud, iga kohanime tekkel on ajaloos olnud oma kindel põhjus.

nõukogude võimu aastail, nii aastatel 1940–1941 kui ka pärast teist maailmasõda. Esimesel nõukogude võimu aastal, 1940, kaotati ära puisteede nimed Jaan Poska ja Jüri Vilms, Johan Laidoneri pargi nimi küll kaotati, kuid uut nime ei pandud.

Käesoleva aasta 1. juunil möödus 70 aastast päevast, mil Rakveres toimus ajaloo suurim kohanimede muutmise ja uute nimede panek. Linna TSN täitevkomitee otsusega anti siis uus nimi ligi 20 tänavale ja rohealale, lisaks veel kahele kinole. Vanad nimed tuli asendada nõukogulike nimedega.

Ja tõepoolest, uue, nõukoguliku nime said ajalooline Pikk tänav (uus nimi Mihhail Ivanovitš Kalinini), Tööstuse tänav (uus nimi Johannes Vares-Barbaruse), Võidu tänav (uus nimi Johannes Lauristini), Vabaduse tänav (uus nimi Viktor Kingissepa) ja Seminari tänav (uus nimi Ivan Mitšurini).

Nõukogulikud olid muidugi ka Rohuaia tänava uus nimi Pioneeri ning Laada tänava uus nimi Komsomoli. Samas ei saa kuidagi nõukogulikuks pidada selliseid uusi tänavanimed nagu Väike (seni Kiriku), Silla (seni J. V. Jannseni), Olevi (seni Kalmu) ja Sepa (seni Sepapaja).

Suured nimemuutused toimusid Rakvere väljakute ja rohealade puhul. Kui varem olid linnas vaid laada- ja turuplats, seejärel ka Vabadusplats, siis nüüd oli tekkinud võimalus rajada sõjas hävinud hoonete asemele väljakuid.

Tallinna tänava äärde tehti neid kolm. Võidu väljak Tallinna ja Tööstuse tänava nurgal oli aastaid linnarahva demonstratsioonide ja miitingute paigaks. Lage ala praeguse võõrastemaja Wesenbergh (tollane Oktoober) vastas üle tänava hakkas kandma Oktoobri väljaku nime. Pioneeride haljasala võttis enda alla suure tühja platsi Laada (Komsomoli) tänava lääneserval Tallinna ja Rohuaia (Pioneeri) tänava vahel.

Veel tekkis väljak Laia ja Posti tänav nurgale, kus enne sõda oli tegutsenud Viru Majandusühisus. See uus väljak sai vene nõukogude kirjaniku Aleksandr Fadejevi romaani “Noor Kaardivägi” peategelase Oleg Koševoi nime.

Vabadusplats nimetati ümber Vene 18. sajandi väejuhi Aleksandr Suvorovi väljakuks ja Rahvaaed kuulsas vene poeedi Aleksandr Puškini nimeliseks kultuuri- ja puhkeparkiks. Eriti “nõukogulikud” nimetused olid muidugi kaks viimast. Enamik rakverlastest neid uusi nimetusi ei teadnud ega kasutanud. Küllap paljud ei tea tänapäevalgi.

Rakveres oli tollal kaks kino. Aastal 1913 rajatud Union asus Kuke ja Võidu (J. Lauristini) tänava nurgal (nüüd boolingusaal). Linna vanim kino Ska-

la, avatud 1910. aastal Illusiooni nime all, tegutses aadressil Pikk tn 16. Nende kinode kohta saab täitevkomitee otsusest lugeda: “Rakvere kinoteatrite senised nimed on iganenud ja ei kajasta millegagi meie nõukogude tänapäeva. Sellised nimed anti meie kinodele kapitalistidest omanike poolt, kes ristisid neid oma näo ja teo järgi.”

Kuidas küll Skala ja Union kapitalistidest omanike nägu ja tegu väljendasid, jääb teadmata. Muidugi lähtuti vanasti nimepanekul välismaa ja suuremate linnade eeskujudest, ent otse kapitalismiga polnud neil sõnadel küll midagi pistmist. Tähendab ju “unioon” liitu või ühendust, “skaala” aga astmiku, saksa keeles varem ka heliredelit. Skala uueks nimeks pandi Säde, mis teatavasti juba Lenini ajalehest Iskra alates oli kommunistidele üks ütlemata tähtis nimi. Arusaamatu on aga, mil moel kajastas “meie nõukogude tänapäeva” Unionile antud uus nimi Lembitu.

Aeg-ajalt muudeti Rakvere kohanimedid ka järgnevatel aastakümnetel, mil uusi nimesid pandi peamiselt kas nõukogude võimule oluliste ajalooühtluste või kommunistlike tegelaste “näo ja teo” järgi. Nii tekkisid Rakvere 21. Juuni nimeline tänav (Lai), Leopold Linderi nimeline tänav (Küti), Alfred Stammi nimeline haljasala (senine Pioneeride haljasala) jt.

Kastani tänav kandis esimese kosmonaudi Juri Gagarini nime. Ja kui Tarvanpää esmamainimise 750 aasta juubeli auks osutus 1976. aastal võimalikuks iidsele Pikale tänavale ta vana nimi tagasi saada, anti Mihhail Kalinini nimi Tuleviku tänavale.

Taasiseseisvunud Eesti algusaastail said Rakvere tänavad oma vanad nimed tagasi, nii mõnigi väljak on aga tänini ilma uue, sobiva nimeta.

Kõige enam said meie linna tänavad ja väljakud-pargid uusi nimesid nõukogude võimu aastail, nii aastatel 1940–1941 kui ka pärast teist maailmasõda.